

CULTUUREDUCATIE
HOEKSCHE WAARD

De Culturele Kieswijzer: beschrijving van de competenties per leerjaar – de bouwstenen

Competentie Beleven: ontwikkelen van de verbeeldingskracht

De leerlingen leven zich in in een andere werkelijkheid. Ze kijken, luisteren, voelen en ervaren kunst- of cultuuruitingen. Ze stellen zich open en laten zich raken en inspireren. Ze geven betekenis aan wat ze meemaken.

Groep 1-2	<ol style="list-style-type: none">1. De leerlingen ervaren kunst- of cultuuruitingen door te kijken, luisteren, voelen en ervaren.2. De leerlingen tonen interesse voor het werk van zichzelf en anderen.3. De leerlingen leven zich in in een verbeelde werkelijkheid.4. De leerlingen vertellen of verbeelden hoe eigen en andermans werk de fantasie aanwakkeren.
Groep 3-4	<ul style="list-style-type: none">+ De leerlingen benoemen verschillen in vorm en genre binnen een discipline.+ De leerlingen geven betekenis aan de boodschap van een kunst- of cultuuruiting.
Groep 5-6	<ul style="list-style-type: none">+ De leerlingen herkennen en benoemen waaruit een kunst- of cultuuruiting is opgebouwd.+ De leerling vertellen of verbeelden welke betekenis een kunst- of cultuuruiting voor henzelf heeft.+ De leerlingen laten zich door kunst- of cultuuruitingen inspireren voor eigen kunstwerken.
Groep 7-8	<ul style="list-style-type: none">+ De leerlingen vertellen of verbeelden hoe vorm, materiaal en betekenis van een kunstwerk met elkaar samenhangen.+ De leerlingen vertellen wat zij ervaren naar eigen mogelijkheden en talenten.

Competentie Creatief denken: ontwikkelen van het onderzoekend vermogen

De leerlingen gebruiken hun denkvermogen en zintuigen om een voorwerp, onderwerp of gebeurtenis grondig te verkennen. Ze experimenteren met verschillende concepten, begrippen, materialen en technieken. Ze doorlopen het proces van opdracht, creatieve denktechnieken, idee-ontwikkeling en focus.

Groep 1-2	<ol style="list-style-type: none">1. De leerlingen staan open voor en reageren op verschillende onderwerpen en vraagstukken uit hun belevingswereld.2. De leerlingen proberen creatieve denktechnieken uit onder begeleiding van de (vak)docent.3. De leerlingen experimenteren onder begeleiding van de (vak)docent met materialen en technieken.
-----------	--

Groep 3-4	<ul style="list-style-type: none">+ De leerlingen geven betekenis aan onderwerpen en vraagstukken uit de eigen leefwereld.+ De leerlingen oefenen met verschillende creatieve denktechnieken onder begeleiding van de (vak)docent.+ De leerlingen experimenteren zelf met materialen en technieken.
Groep 5-6	<ul style="list-style-type: none">+ De leerlingen stellen vragen bij verschillende onderwerpen en vraagstukken uit de eigen leefwereld.+ De leerlingen oefenen zelfstandig met verschillende creatieve denktechnieken.+ De leerlingen experimenteren en trekken hier conclusies uit.+ De leerlingen onderzoeken hoe zij de opdracht kunnen uitvoeren en maken hiervoor (samen) een plan.
Groep 7-8	<ul style="list-style-type: none">+ De leerlingen staan open voor, geven betekenis aan en stellen vragen bij verschillende onderwerpen en vraagstukken uit de wereld.+ De leerlingen passen verschillende creatieve denktechnieken toe.+ De leerlingen onderzoeken hoe de opdracht het beste uitgevoerd kan worden en maken hiervoor samen een plan.

Kind als kunstenaar: ontwikkelen van het creërend vermogen

De leerlingen geven hun ideeën, emoties en ervaringen vorm met behulp van diverse kunstzinnige instrumenten, materialen en technieken. Ze volgen de stappen van een creatief proces: van bedenken, experimenteren en maken tot evalueren en verbeteren.

Groep 1-2	<ol style="list-style-type: none">1. De leerlingen benoemen eigen ervaringen en ideeën bij een onderwerp of opdracht.2. De leerlingen onderzoeken en experimenteren binnen de grenzen van de opdracht.3. De leerlingen kunnen vrij en op authentieke wijze invulling geven aan de opdracht.4. De leerlingen ervaren trots en plezier in het tonen van hun kunstwerken.
Groep 3-4	<ul style="list-style-type: none">+ De leerlingen geven met de beschikbare materialen vorm aan hun gevoelens, ervaringen en ideeën.+ De leerlingen bedenken meerdere oplossingen bij het maken van een opdracht.
Groep 5-6	<ul style="list-style-type: none">+ De leerlingen maken zelf keuzes voor materialen en technieken om hun gevoelens, ervaringen en ideeën vorm te geven.+ De leerlingen volgen onder begeleiding van de (vak)docent de stappen van het creatief proces: bedenken, experimenteren, maken, evalueren, verbeteren.
Groep 7-8	<ul style="list-style-type: none">+ De leerlingen doorlopen zelfstandig de stappen van het creatief proces.

CULTUUREDCATIE
HOEKSCHE WAARD

Ambacht en instrument: ontwikkelen van materiaal- en instrumentkennis en technische vaardigheden
De leerlingen observeren en imiteren de (vak)docent en leren daardoor verschillende instrumenten, materialen en technieken kennen en gebruiken. Ze kunnen deze toepassen in eigen werk. Ze kennen en gebruiken begrippen en vaktermen.

Groep 1-2	<ol style="list-style-type: none">1. De leerlingen experimenteren onder begeleiding van de (vak)docent met verschillende instrumenten, materialen en technieken.2. De leerlingen oefenen onder begeleiding van de (vak)docent basale vaardigheden en houdingen van het kunstvak.
Groep 3-4	<ul style="list-style-type: none">+ De leerlingen oefenen met enkele specifieke instrumenten, materialen en technieken om een opdracht uit te voeren.+ De leerlingen ontwikkelen onder begeleiding de (vak)docent kennis, vaardigheden en houdingen van het kunstvak.
Groep 5-6	<ul style="list-style-type: none">+ De leerlingen beheersen complexere vakspecifieke instrumenten, materialen en technieken om een opdracht uit te voeren.+ De leerlingen oefenen en ontwikkelen kennis, vaardigheden en houdingen van het kunstvak.
Groep 7-8	<ul style="list-style-type: none">+ De leerlingen beheersen de verschillende vakspecifieke instrumenten, materialen en technieken en kunnen deze toepassen.+ De leerlingen beheersen de benodigde kennis, vaardigheden en houdingen van het kunstvak om zelfstandig een kunstzinnig product te kunnen maken.

Zelfstandig werken: ontwikkelen van zelfstandigheid

De leerlingen nemen initiatief in hun persoonlijke ontwikkeling en in het groepsproces. Ze organiseren hun werk en volgen een stappenplan. Ze concentreren zich op hun individuele rol en doel, zonder zich door het gedrag of de mening van anderen te laten afleiden.

Groep 1-2	<ol style="list-style-type: none">1. De leerlingen herkennen, aan de hand van vragen van de (vak)docent, de opdracht2. De leerlingen benoemen wat het doel is van de opdracht.3. De leerlingen maken onder begeleiding van de (vak)docent een plan voor uitvoering.4. De leerlingen werken onder begeleiding van de (vak)docent volgens plan.5. De leerlingen evalueren aan de hand van vragen van de (vak)docent de uitvoering.
Groep 3-4	<ul style="list-style-type: none">+ De leerlingen herkennen de opdracht en benoemen wat het doel is.+ De leerlingen maken onder begeleiding een plan voor uitvoering.+ De leerlingen werken volgens plan.+ De leerlingen evalueren aan de hand van vragen van de (vak)docent.

Groep 5-6	<ul style="list-style-type: none">+ De leerlingen herkennen de opdracht en maken een inschatting van de moeilijkheidsgraad. De leerlingen kijken vooruit en vertellen hoe de uitvoering zal verlopen.+ De leerlingen verwoorden wat zij willen bereiken met hun opdracht.+ De leerlingen maken een planning die past bij de opdracht.+ De leerlingen bedenken met wie er samengewerkt kan worden.+ De leerlingen houden het verloop van de uitvoering in de gaten.+ De leerlingen evalueren zowel de uitvoering als de eigen prestaties.
Groep 7-8	<ul style="list-style-type: none">+ De leerlingen herkennen de opdracht, maken bewust inschattingen en refereren aan eerdere opdrachten.+ De leerlingen stellen realistische doelen bij de opdracht.+ De leerlingen maken een haalbaar plan van aanpak.+ De leerlingen organiseren samenwerking.+ De leerlingen houden het verloop van de opdracht in de gaten en passen hun plannen aan waar dat nodig is.+ De leerlingen evalueren zowel de opdracht als de eigen prestaties en zelfstandigheid.

Sociale en emotionele vaardigheden: persoonlijke ontwikkeling in relatie tot anderen

De leerlingen geven hun gevoelsleven weer in een taal, beeld en gebaar. Ze accepteren en respecteren emoties van zichzelf en van anderen die tot uiting komen in een kunstzinnig proces of product. Ze tonen zelfvertrouwen en inlevingsvermogen, waardoor ze in staat zijn om samen te werken met anderen. Ze tonen respect voor verschillen, staan open voor andere ideeën en waarden en nemen verantwoordelijkheid.

Groep 1-2	<ol style="list-style-type: none">1. De leerlingen herkennen en benoemen verschillende emoties.2. De leerlingen herkennen en benoemen, aan de hand van vragen van de (vak)docent, emoties in kunst- of cultuuruitingen.3. De leerlingen houden onder begeleiding van de (vak)docent rekening met anderen.4. De leerlingen maken eigen keuzes uit een beperkt aanbod.5. De leerlingen vragen om hulp vragen en wachten op hun beurt.6. De leerlingen stellen samen een doel en voeren een taak uit.7. De leerlingen staan ervoor open dat iedereen anders is.
Groep 3-4	<ul style="list-style-type: none">+ De leerlingen voeren individueel en in twee- of drietallen een opdracht uit.+ De leerlingen benoemen verschillen in de uitwerking van opdrachten.+ De leerlingen reageren, gestuurd door de (vak)docent, respectvol en invoelend op emoties van anderen en de uiting daarvan in een kunstwerk.+ De leerlingen vragen en geven feedback.+ De leerlinge benoemen en verdelen, onder begeleiding van de (vak)docent, taken en rollen in de samenwerking.

CULTUUREDUCATIE
HOEKSCHER WAARD

Groep 5-6	<ul style="list-style-type: none">+ De leerlingen werken samen volgens de stappen van het creatieve proces.+ De leerlingen maken zelfstandig keuzes.+ De leerlingen luisteren actief naar elkaar, regelen zelf de beurtwisseling.+ De leerlingen overleggen, maken plannen en afspraken en verdelen taken en rollen.+ De leerlingen werken samen en dragen zorg voor elkaar.+ De leerlingen zijn open en positief naar andere ideeën, meningen en werkwijzen.
Groep 7-8	<ul style="list-style-type: none">+ De leerlingen komen tot een gezamenlijk resultaat door eigen en andermans kwaliteiten, gevoelens, ervaringen en ideeën te benutten.+ De leerlingen verdelen taken en rollen in overleg, overeenkomstig ieders vaardigheden en kwaliteiten.+ De leerlingen werken doelgericht aan de eigen taak en communiceren hierover.+ De leerlingen kijken terug op hoe de samenwerking is verlopen en benoemen wat goed en minder goed ging.

Presenteren: ontwikkelen van het vermogen om jezelf te laten zien

De leerlingen presenteren hun kunst- of cultuuruitingen aan het publiek. Ze delen vrijmoedig hun gevoelens, ervaringen en ideeën met anderen. Ze lichten toe hoe hun werk tot stand is gekomen.

Groep 1-2	<ol style="list-style-type: none">1. De leerlingen zijn trots op het werk dat zij hebben gemaakt.2. De leerlingen laten hun werk, met hulp van de (vak)docent, op school zien of horen aan ouders, leerkrachten en klasgenoten.3. De leerlingen vertellen over wat zij hebben gemaakt.
Groep 3-4	<ul style="list-style-type: none">+ De leerlingen laten hun werk, met hulp van de (vak)docent, op school zien of horen aan andere klassen.
Groep 5-6	<ul style="list-style-type: none">+ De leerlingen laten hun werk, met hulp van de (vak)docent, buiten school (theater, bibliotheek, expositieruimte) zien of horen aan onbekend publiek.+ De leerlingen vertellen wat zij hebben gemaakt en hoe zij dat hebben gedaan.
Groep 7-8	<ul style="list-style-type: none">+ De leerlingen presenteren zelfstandig hun werk.

Reflecteren: ontwikkelen van het reflectief vermogen

De leerlingen kunnen duidelijk maken wat zij ervaren bij kunst- of cultuuruitingen van zichzelf en anderen. Ze kijken open en kritisch terug en geven betekenis aan hun gedachten en emoties.

Groep 1-2	<ol style="list-style-type: none">1. De leerlingen benoemen, aan de hand van vragen van de (vak)docent, wat zij zien, horen, denken en beleven bij een kunst- of cultuuruiting.2. De leerlingen vertellen of verbeelden met hulp van de (vak)docent over een ervaren kunst- of cultuuruiting.3. De leerlingen vertellen wat zij zelf hebben gemaakt of gedaan.
-----------	--

Groep 3-4	<ul style="list-style-type: none">+ De leerlingen vertellen over het eigen kunstwerk en werkproces en dat van groepsgenoten.+ De leerlingen vertellen over een ervaren kunst- of cultuuruiting.+ De leerlingen herkennen en benoemen de verbeelding en emoties die een kunst- of cultuuruiting oproept.
Groep 5-6	<ul style="list-style-type: none">+ De leerlingen herkent de verbeelding en emoties die een kunst- of cultuuruiting oproept en kan deze toepassen.+ De leerlingen bespreken eigen werk in relatie tot werk van kunstenaars of een thema.+ De leerlingen respecteren en waarderen kunstwerken, presentaties en zienswijzen van anderen.
Groep 7-8	<ul style="list-style-type: none">+ De leerlingen formuleren een mening over eigen werk en dat van anderen.+ De leerlingen onderbouwen hun mening met argumenten die betrekking hebben op vakspecifieke begrippen in het creatief proces.

Context: ontwikkelen van kennis en voorkeuren

De leerlingen doen kennis op over kunst en cultuur en kunnen die onderzoeken en toepassen in eigen werk. Ze herkennen dat kunst en cultuur deel uitmaken van een groter geheel, leren verbanden leggen tussen verschillende culturen en stromingen en tussen heden en verleden. Ze ontwikkelen een persoonlijke smaak en voorkeuren.

Groep 1-2	<ol style="list-style-type: none">1. De leerlingen benoemen en verbeelden ervaringen en voorstellingen uit hun directe omgeving.2. De leerlingen kennen de verhalen en gebruiken die horen bij seizoenen en feestdagen.
Groep 3-4	<ul style="list-style-type: none">+ De leerlingen ervaren dat er verschillende culturen, religies en landen zijn.+ De leerlingen ervaren dat kunst- en cultuuruitingen verschillen per tijd, plaats en cultuur.
Groep 5-6	<ul style="list-style-type: none">+ De leerlingen benoemt verschillende culturen, religies en landen die vertegenwoordigd zijn in de eigen omgeving.+ De leerlingen herkennen en benoemen de relatie tussen historie en een cultuuruiting.
Groep 7-8	<ul style="list-style-type: none">+ De leerlingen benoemen verschillende landen, culturen en religies in de samenleving.+ De leerlingen herkennen en benoemen verbanden tussen heden en verleden.+ De leerlingen ervaren hoe maatschappelijke thema's een rol spelen in kunst en cultuur.+ De leerlingen benoemt persoonlijke smaakvoorkeuren en herkent hoe cultuur deel uitmaakt van ieders identiteit.

CULTUUREDCATIE
HOESCHE WAARD

Geraadpleegde literatuur en bronnen

Heusden, Barend van (2010). *Cultuur in de Spiegel. Naar een doorlopende leerlijn Cultuuronderwijs*. [EPub], Groningen, Nederland: SLO/Rijksuniversiteit Groningen.

Hoeven, M. van der, e.a. (2014). *Cultuur in de spiegel in de praktijk. Een leerplankader voor cultuuronderwijs*. [EPub], Enschede, Nederland: SLO.

Kamp, M.T.A. van de (2014). *Kunsttheorie. Leeractiviteiten voorbeelden werkvormen*. [EPub] Amsterdam, Nederland: Universiteit van Amsterdam, Interfacultaire Lerarenopleidingen/Expertisecentrum Kunsttheorie.

Tuinen, S. van, e.a. (2017). *Concept-leerlijnen voor 21e eeuwse vaardigheden*. [EPub], Enschede, Nederland: SLO.

Wiegers, S. e.a. (2013). *SKVR Leerlijnen Cultuureducatie*. [EPub], Rotterdam, Nederland: SKVR.

Wiel, F. van der, e.a. (2013). *De culturele ladekast. Een doorlopende leerlijn cultuureducatie*. [EPub], 's-Hertogenbosch, Nederland: Bureau Babel.